

Bilar från A till Ö

Varför heter bilarna som de gör? Umeås största bil- och språknörd, Fredrik Andersson, söker svar på denna och andra frågor i en faktafylld artikelserie om gamla och nya bilar.

Chevron B16.

FOTO: KOGU, CC BY-SA 3.0

Chevron – gjorde segertecken

Snabba bilar kan vara uppkallade efter rovdjur, vildhästar, tjuvar eller giftormar. Men den brittiska racer bilen Chevron har ett namn som kommer från en get.

Den som är novis vid sin spis blir kanske osäker när kokboken säger att en viss mängd *chèvre* ska användas i en maträtt. Och när nämnda novis slår upp detta franska ord i en ordbok riskerar hen att bli än mer förvirrad. Det första ordboken berättar är nämligen att ordet betyder "get". Och om man ska tillsätta exempelvis 150 gram get vill man förstås få närmare instruktioner om vilken del av geten som kan vara lämplig att använda. Nåväl, novisen kanske fortsätter läsa i ordboken och får då veta att *chèvre* också kan betyda så vitt skilda saker som "lyftkran", "sågbock" och "getost". Sågbocken torde ge en träig smak och kranen lyfter nog inte heller anrättningen. Alltså återstår geten och osten. Och även om ordet *chèvre* ursprungligen betydde "get" vet förstås du som läser detta att det i kokboken är den ost som görs av getmjölk som avses och att den franska frasen *fromage du chèvre* förkortats till *chèvre*.

Även de andra betydelseerna av ordet *chèvre* har på ett eller annat sätt med get att göra. Att en sågbock – ett föremål med ben och uppstickande "horn" – kan påminna om en get antyder även det svenska ordet.

Hornhus?

Ordet *chèvre* är släkt med det latinska ordet för "get", *capra*. Detta latinska ord betyder dessutom "taksparre" eller "raft". Kanske tyckte någon att de korslagda taksparrarna ovanför husets taknock såg ut som gethorn. Eller att taksparrar på ömse sidor av ett sadeltak påminde om två bockar som stängades.

Latinets gemensamma getord har i franskan blivit två olika ord. Det franska ordet för "taksparre" är *chevron* och detta ord betecknar även de V-formade gradbeteckningar som syns på uniformer.

Även i trafiken förekommer detta V. Och då inte bara i bilmärket Citroëns logotyp (som lär ha sitt ursprung i de kugghjul med V-formade kuggar som André Citroën i början av 1900-talet köpte patentet till) utan även i trafikordningar och vägmarkeringar. Vid avfarter från större vägar sitter en så kallad avfartsskärm med ett mönster av blåa och vita band som möts i en trubbig vinkel. Och en skarp kurva (åtminstone en svensk skarp kurva) markeras med omväxlande blåa och gula vinklade symmetriska band.

Enligt tidningen The Irish Times (4 januari 1967, sidan 4) var det trafikillämpningen av taksparrmönstret som gav den brittiske

racerföraren Derek Bennett (1933-1978) inspiration när han 1965 började bygga racerbilar och kallade dem Chevron (vilket också är ett engelskt ord med samma betydelse som den franska förlagan).

Ingen älskad elva

Bennetts biltillverkningsföretag byggde mer än 500 racerbilar. De olika bilmodellerna fick namn som B1, B2, B3 och så vidare (B:et betydde troligen "Bennett"). Namngivningen verkade logisk till efter B10. Bennett hade nämligen varit inblandad i en olycka på racingbanan Oulton Park. Inblandat i olyckan var också i högsta grad talet 11. Enligt Bennetts vän Paul Owens, som citeras i motortidskriften Motorsport Magazine (november 2013), körde Bennett bil nummer 11 i lopp 11 när olyckan hände. Bennett blev inlagd på sjukhus (sal 11) och fick stanna där i 11 dagar. Efter detta skydde han talet 11 som pesten, vilket smittade av sig även på multipler av talet – det blev alltså inte heller någon B22, B33, B44 och så vidare. Trots dessa försiktighetsåtgärder slutade det illa för Bennett. Dock inte på en racerbana, som man skulle kunna tro, utan i en hangflyglycka. Efter olyckan låg han i koma i elva dagar innan han avled den 22 mars – vid 44 års ålder, som Motorsport Magazine påpekar.

Att säga att också Bennetts företag störtade efter olyckan vore en överdrift. Men bolaget började i alla fall tappa höjd. Färre bilar tillverkades och efter några år såldes företaget – och namnet *Chevron*. Men vad som såldes till vem, det rådde det delade meningar om. År 2007 ville företaget Chevron Racing Team Ltd varumärkesregistrera tre Chevron-modellbeteckningar. Mot detta protesterade företaget Chevron Cars Ltd, som ansåg sig ha rätt till de olika modellbeteckningarna, namnet *Chevron* och logotypen (den sistnämnda består av texten "CHEVRON" med ett "extra" V inuti bokstaven V så att linjerna liknar gradbeteckningen på ärmen på den uniform som bärs av en korpral i den brittiska armén). Domstolen gav Chevron Cars rätt i det mesta men påpekade att *Chevron* är ett "vanligt ord" som ett företag inte kan äga.

FREDRIK ANDERSSON
Bil- och språkfantast

Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor i juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska begrepp på bokstaven H

Vad är hembud?

Hembud innebär en skyldighet att erbjuda en viss person eller en viss krets av personer möjlighet att köpa eller inlösa viss egendom i samband med överlåtelse av egendomen. Hembudsförbehåll är en form av *överlåtelsebegränsning* som finns inom flera olika rättsområden inom juridiken. Hembudskyldighet föreligger ofta vid överlåtelse av *aktier* och alltid vid överlåtelse av *bostadsarrende*.

Hembudsförbehåll för *aktier* förekommer i de flesta aktiebolags bolagsordningar. I bolagets bolagsordning kan du se om de aktier som du ska köpa eller sälja omfattas av hembud eller någon annan överlåtelsebegränsning. Syftet med ett hembudsförbehåll är att göra det möjligt för aktieägarna att förhindra oönskade förändringar i bolagets ägarkrets. Förbehållet är av stor betydelse för mindre aktiebolag, där det för aktieägarna är av vikt att veta vilka som ska bli delägare i bolaget. Till exempel vill ägarna normalt inte att en konkurrent ska äga aktier i bolaget.

Ett *hembudsförbehåll vid förvärv av aktier* innebär att en aktieägare eller annan har rätt att lösa in en aktie som övergått till en ny ägare. Hembudsförbehållet kan avse *varje äganderättsövergång*, alltså inte bara köp, byte eller gåva utan även familjerättsliga fång som arv och bodelning. Den som förvärvat aktien är sålunda skyldig att erbjuda de som har lösningsrätt att köpa tillbaka aktien. Lösningsrätten vid hembudsförbehåll inträder först efter det att aktien överlåtits till ny ägare. Hembudsförbehållet hindrar inte en aktieägare att överlåta sina aktier, utan endast en *skyldighet för köparen* att sälja aktierna om någon aktieägare vill utnyttja sin lösningsrätt. Om personerna som har hembuds rätt väljer att inte utnyttja denna, får den nya ägaren föras in i aktieboken.

Många sommarstugor står på arrenderad mark. Vid övergång av ett *bostadsarrendeavtal*, vilket ofta sker i samband med en försäljning av en byggnad ("stugan") på ofri grund, föreligger enligt 10 kap. 7 § jordabalken en *obligatorisk hembudspflicht*. En bostadsarrendator som vill överlåta sitt bostadsarrendeavtal måste först erbjuda jordägaren att återta arrenderätten samt att inlösa arrendatorns byggnader mot skälig ersättning. Arrendatorn måste alltså skriftligen *hembjuda* arrendestället till jordägaren innan det kan säljas till någon annan. Det är mycket viktigt att hembudskyldigheten iakttas – arrendatorn kan annars förlora sin arrenderätt.

Hembudspflichten gäller dock inte om arrenderätten övergår genom bodelning, arv eller testamente. Om till exempel arrendatorn avlider behöver alltså inget hembud ske för att arrendatorns arvingar ska få överta arrenderätten.

Sammanfattningsvis innebär begreppet *hembud* en skyldighet att erbjuda annan person möjlighet att inom viss tid lösa den egendom som är föremål för överlåtelse.

Beträffande investeringar i aktier och annan egendom avslutar jag med ett citat från Warren Buffett: "*Investera mest i dig själv. Du är din största tillgång.*"

Vad är hushållning och hållbarhet?

Att miljöfrågor idag är viktigare än någonsin håller nog de flesta med om. Den viktiga miljö- och hållbarhetsaspekten återfinns även i vår lagstiftning, till exempel i miljöbalken och årsredovisningslagen.

I miljöbalken finns särskilda *hushållningsregler* som anger hur olika mark- och vattenområden ska användas. Våra stora orörda *mark- och vattenområden* ska så långt som möjligt skyddas från exploatering av företag eller andra ingrepp, samtidigt som det moderna samhället har utvecklingsbehov som också måste tillgodoses.

När flera önskar exploatera samma geografiska område kan intressena i bästa fall *samexistera*. Exempelvis kan en vindkraftpark tillåtas samtidigt som en samebys rennärning kan fortsätta i området. Om det inte är möjligt krävs att en *avvägning* görs där domstol, kommun eller myndighet bestämmer hur området bäst kan komma till användning. Hushållningsreglernas syfte är att vägleda hur dessa avvägningar ska göras mellan olika intressenters önskemål att nyttja mark och vatten för till exempel industri, energiproduktion eller kommunikationer.

Det finns vissa intressen som anses ha särskild betydelse, så kallade *riksintressen*, för bland annat rennärning, friluftsliv och energiproduktion och som ska ges företräde framför andra intressen när markanvändningsfrågor ska avgöras. Det förekommer att ett område bedöms ha särskild betydelse för mer än ett riksintresse. Om intressena inte kan samexistera ska företräde ges till vad som på lämpligaste sätt främjar en *långsiktig hushållning* av mark- och vattenområdet.

I den hållbara andan kan noteras att större aktiebolag numera, enligt årsredovisningslagen, ska upprätta en *hållbarhetsrapport*. Rapporten ska innehålla de hållbarhetsupplysningar som behövs för förståelsen av företagets utveckling, ställning och resultat och konsekvenserna av verksamheten, däribland upplysningar i frågor som rör miljö, sociala förhållanden, personal, respekt för mänskliga rättigheter och motverkande av korruption.

Hållbarhetsrapporten kan till exempel innehålla information om koldioxidutsläpp, elförbrukning, tjänsteresor, förbrukningsmaterial, företagets kriterier vid val av leverantörer och andra avtalsparter. Om du ska träffa avtal med ett större aktiebolag kan du genom hållbarhetsrapporten få information om dess hållbarhetsarbete.

Jag avrundar med kloka ord av den romerske kejsaren Marcus Aurelius Antoninus (121-180): "*Ingenting är ont som sker i samförstånd med naturen*" samt tipset att se och lyssna när Naturen talar genom Julia Roberts som Moder Jord på <https://youtu.be/WmVLcj-XKnM>.

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.